

วิเทศวารสาร

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) ผลิตเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการทูตและการระหว่างประเทศ ความเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นของผู้เขียน ไม่ได้เป็นความเห็นของรัฐบาลไทยหรือกระทรวงการต่างประเทศ การผลิตหรือทำซ้ำเอกสารและบทความในรูปแบบใด ๆ ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากศูนย์ศึกษาการต่างประเทศที่ isc@mfa.go.th และจะต้องระบุชื่อผู้เขียนให้ชัดเจนตามหลักการอ้างอิงเอกสารที่เป็นสากลด้วย

ฉบับที่ 8/2567 | ตุลาคม 2567

IPEF explained: แนวคิด ทิศทาง และประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย

จุฬามณี ชาติสุวรรณ¹

ในวันที่ 12 ตุลาคม 2567 ความตกลง 4 ฉบับ ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity – IPEF) ได้มีผลบังคับใช้กับภาคี คือ ความตกลงเสา 2 ด้านความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน² ความตกลงเสา 3 ด้านเศรษฐกิจสะอาด ความตกลงเสา 4 ด้านเศรษฐกิจที่เป็นธรรม และความตกลงว่าด้วย IPEF โดยที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเจรจาในความตกลงเหล่านี้มาตั้งแต่ต้น จึงน่าจะทบทวนกรอบความร่วมมือ IPEF และผลประโยชน์ที่ไทยน่าจะพัฒนาขึ้นจากความตกลงดังกล่าว

1. IPEF คืออะไร

IPEF เป็นความคิดริเริ่มของรัฐบาลประธานาธิบดีโจ ไบเดนของสหรัฐฯ ที่จะพัฒนากรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกรอบใหม่เพื่อเสริมสร้างบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก หลังจากที่รัฐบาลสหรัฐฯ สมัยประธานาธิบดีทรัมป์ถอนตัวจากความตกลง Trans-Pacific Partnership (TPP) (ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นความตกลง CPTPP) ใน พ.ศ. 2560 IPEF สะท้อนความคิดของพรรคเดโมแครตที่ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับพันธมิตร และตอบสนองการแข่งขันกับจีนแบบ derisk คือลดความเสี่ยงในทำการค้าการลงทุนในจีน และสร้างความเป็นไปได้ในการย้ายการลงทุนออกมายังมิตรประเทศ (friendshoring)

ประเทศที่สหรัฐฯ เชิญเข้าร่วม IPEF จึงมีทั้งพันธมิตรในภูมิภาค ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และนิวซีแลนด์ และมิตรประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ได้แก่ อาเซียน 7 (บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์

¹ จุฬามณี ชาติสุวรรณ เป็นอดีตรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เคยทำหน้าที่ผู้เจรจาหลัก (Chief Negotiator) / ผู้เชี่ยวชาญอาวุโสของไทยในกรอบ IPEF ระหว่างมิถุนายน 2565-กันยายน 2567 ความเห็นในบทความนี้เป็นความเห็นส่วนตัว ซึ่งไม่จำเป็นต้องสะท้อนความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศ

² เฉพาะความตกลงฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567

สิงคโปร์ ไทย เวียดนาม) อินเดีย และฟิจิ ตามข้อมูล พ.ศ. 2566 ประเทศที่เข้าร่วม IPEF 14 ประเทศนี้มีจำนวนประชากรรวมกันร้อยละ 32 ของประชากรโลก และมีมูลค่า GDP รวมกันร้อยละ 40 ของ GDP โลก ความร่วมมือในรูปแบบใด ๆ ของ IPEF จึงมีนัยสำคัญของเศรษฐกิจของโลกในภาพรวม

สาระสำคัญของ IPEF สะท้อนประเด็นสำคัญของการค้ายุคใหม่ แยกออกเป็น 4 เสา คือ เสาที่ 1 ด้านการค้า ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการค้าค้าความตกลง FTA ทั่วไป³ โดยฝ่ายสหรัฐฯ มี USTR เป็นผู้เจรจาหลัก ส่วนเสาที่ 2 ความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน, เสาที่ 3 เศรษฐกิจสะอาด และเสาที่ 4 เศรษฐกิจที่เป็นธรรม ครอบคลุมประเด็นซึ่งมักไม่อยู่ใน FTA ทั่วไป โดยฝ่ายสหรัฐฯ มีกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้เจรจาหลัก

การออกแบบ IPEF สะท้อนถึงความพยายามแก้ปัญหาในการเจรจาความตกลงทางการค้าที่ผ่านมาของสหรัฐฯ กล่าวคือ ไม่มีประเด็นอ่อนไหวที่สุดของฝ่ายสหรัฐฯ คือการเปิดตลาด ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์หลายฝ่ายในสหรัฐฯ มองว่าทำให้สินค้าราคาถูกจากต่างประเทศเข้ามาตีตลาด และทำให้คนอเมริกันตกงาน ในขณะเดียวกัน ไม่มีประเด็นอ่อนไหวของคู่เจรจาในภูมิภาค เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้ การออกแบบให้ IPEF แยกออกเป็น 4 เสาที่มีความตกลงแยกจากกัน ซึ่งคู่เจรจาเลือกเข้าร่วมเฉพาะเสาที่ตนสนใจได้ ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการเจรจา และการดำเนินการตามความตกลงและการขยายสมาชิกในภายหลัง ส่วนความจริงจังของ IPEF สะท้อนอยู่ในลักษณะของความตกลง ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งผูกพันภาคีมากกว่าการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองเช่นในกรณีเอเปค

ความท้าทายพื้นฐานของ IPEF จึงอยู่ที่สหรัฐฯ มุ่งให้ความตกลง IPEF มีมาตรฐานสูงในระดับ WTO plus, CPTPP หรือ CPTPP plus และความตกลงการค้าเสรีสหรัฐฯ-เม็กซิโก-แคนาดา (United States-Mexico-Canada Agreement – USMCA) เช่น ในประเด็นแรงงาน เกษตร สิ่งแวดล้อม และดิจิทัล ภาคีจึงจะมีค่าใช้จ่ายในการปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานสูงเหล่านี้ โดยไม่ได้ผลประโยชน์จากการเข้าถึงตลาด ทำให้คู่เจรจามีคำถามตั้งแต่เริ่มต้นถึงประโยชน์ที่จับต้องได้ (tangible benefits) จาก IPEF

ความท้าทายต่อมาคือ สหรัฐฯ ตั้งเป้าว่าจะประกาศว่าการเจรจาความตกลง IPEF ทั้ง 4 ฉบับแล้วเสร็จในเดือนพฤศจิกายน 2566 เมื่อสหรัฐฯ เป็นเจ้าภาพการประชุมผู้นำเอเปค โดยที่ IPEF เปิดตัวเมื่อเดือนพฤษภาคม 2565 และประกาศเริ่มเจรจาในเดือนกันยายนปีเดียวกัน จึงมีเวลาเพียง 14 เดือนในการเจรจาความตกลงมาตรฐานสูงทั้ง 4 ฉบับพร้อมกัน ควบคู่กับการพัฒนาผลประโยชน์ที่จับต้องได้ที่ไม่ใช่การเปิดตลาด กำหนดเวลานี้ทะเยอทะยานมาก เมื่อเทียบกับความตกลง TPP และ RCEP ใช้เวลาในการเจรจาถึง 5 ปี และ 8 ปี ตามลำดับ

ประเทศไทยเข้าร่วม IPEF ตั้งแต่การเปิดตัว และเข้าร่วมการเจรจาทั้ง 4 ความตกลง กระทรวงการต่างประเทศทำหน้าที่เป็นผู้เจรจาหลัก (Chief Negotiator – CN) โดย (1) เสาที่ 1 การค้า มีกรมเจรจาการค้า

³ ร่างความตกลงเสา 1 ประกอบด้วย 10 บท คือ Agriculture, Competition Policy, Digital Economy, Environment, Transparency and Good Regulatory Practices, Inclusivity, Labor, Service Domestic Regulations, Technical Assistance and Economic Cooperation, และ Trade Facilitation

ระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ เป็น Pillar Lead และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็น Chapter Lead ในแต่ละบท (2) เสาที่ 2 ห่วงโซ่อุปทาน มีสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็น Pillar Lead (3) เสาที่ 3 เศรษฐกิจสะอาด มีกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน เป็น Pillar Lead และ (4) เสาที่ 4 เศรษฐกิจที่เป็นธรรม มีกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ เป็น Pillar Lead

2. อะไรอยู่ใน IPEF

การเจรจา IPEF มีความเข้มข้นอย่างมากทั้งในด้านสาระและความสำเร็จ ภายใน 14 เดือน มีการเจรจาแบบพบตัวระดับ CN 9 รอบ โดยไทยเป็นเจ้าภาพ 1 รอบในเดือนกันยายน 2566 และการประชุมแบบพบตัวระดับรัฐมนตรี 2 ครั้ง นอกจากนี้ มีการประชุมออนไลน์ระดับรัฐมนตรี การเจรจาออนไลน์ในระดับ CN, Pillar Lead และ Chapter Lead จำนวนมาก

เมื่อถึงเดือนพฤศจิกายน 2566 ความตกลง 3 ฉบับซึ่งกระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ เป็น CN สามารถเจรจาแล้วเสร็จ โดยรัฐมนตรีจากคู่เจรจา IPEF รวมทั้งไทยได้ลงนามในความตกลง เสา 2 ด้านห่วงโซ่อุปทานเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2566 และต่อมาได้ลงนามในความตกลงเสา 3 ด้านเศรษฐกิจสะอาด และความตกลงเสา 4 ด้านเศรษฐกิจที่เป็นธรรม ในวันที่ 6 มิถุนายน 2567 อย่างไรก็ตาม ความตกลงเสา 1 ด้านการค้าซึ่ง USTR เป็น CN ยังไม่สามารถเจรจาแล้วเสร็จ เนื่องจากความซับซ้อนและอ่อนไหวของเนื้อหา รวมทั้งความคาดหวังมาตรฐานสูง

บทความนี้จึงขอแนะนำเฉพาะสาระสำคัญของเสา 2, เสา 3 และเสา 4 เท่านั้น

2.1 ความตกลงเสา 2 ความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน

IPEF Supply Chain Resilience Agreement

วัตถุประสงค์

เสริมสร้างความโปร่งใสของห่วงโซ่อุปทาน ร่วมมือแก้ปัญหาของห่วงโซ่อุปทาน ครอบคลุมห่วงโซ่อุปทาน สนับสนุนให้ห่วงโซ่อุปทานมีความหลากหลายและความเข้มแข็ง ขยายความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทาน ระดับการลงทุน ขยายโอกาสด้านการพัฒนาทักษะแรงงาน ตลอดจนส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิแรงงาน

แนวคิดการดำเนินการที่สำคัญ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทาน IPEF

- ขยายโอกาสการลงทุนในห่วงโซ่อุปทาน IPEF
- ส่งเสริมการผลิตสินค้าหลักและการลงทุนในสาขาสำคัญ
- ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ดิจิทัล โลจิสติกส์
- ประเมินความเสี่ยงที่นำไปสู่การหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน

ข้อเสนอแนะด้านการค้าที่สำคัญ:

- ลดข้อจำกัดหรืออุปสรรคทางการค้าที่ไม่จำเป็น
- จัดตั้งจุดประสานงานเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการลงทุน FDI
- ส่งเสริมการตรวจปล่อยสินค้าผ่านเสียงขลุ่ยและสนับสนุนการพัฒนาคลังสินค้า
- อำนวยความสะดวกในห่วงโซ่อุปทานของต้น (จากการพึ่งพาการนำเข้าราคา และสัดส่วนการค้าในสาขาสำคัญ/สินค้าหลัก) และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตที่เป็นไปได้

การกำหนดสาขาสำคัญหรือสินค้าหลัก (Critical Sectors or Key Goods)

- สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อห่วงโซ่อุปทาน โดยให้แต่ละประเทศกำหนดรายการสาขาสำคัญหรือสินค้าหลัก และแจ้งให้ประเทศอื่นทราบผ่านกลไก Supply Chain Council

ตัวอย่างหลักเกณฑ์การพิจารณา:

- การขาดแคลนของแหล่งทรัพยากรที่ความมั่นคงแห่งชาติ สาธารณสุข ความปลอดภัย หรือส่งผลให้เศรษฐกิจหยุดชะงัก
- พึ่งพาพิชญาเออร์เพียงรายเดียวหรือจากประเทศ/ภูมิภาคเดียว
- ขีดความสามารถการผลิตภายในประเทศ
- ปริมาณการนำเข้าที่จำเป็นต่อความต้องการภายในประเทศ
- การมีอยู่และความน่าเชื่อถือของแหล่งสินค้าทางเลือกอื่น

การส่งเสริมความโปร่งใสด้านกฎระเบียบ

- ส่งเสริมความโปร่งใสด้านกฎระเบียบ กวาระวิสัย ความตรวจสอบได้ และการคาดการณ์ได้
- เผยแพร่กฎหมายและระเบียบภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทาน IPEF

การส่งเสริมบทบาทของแรงงาน

- พัฒนาทักษะแรงงานรองรับความต้องการห่วงโซ่อุปทานสำหรับสาขาสำคัญหรือสินค้าหลัก
- ขยายโอกาสในการฝึกอบรม / Reskilling / Upskilling และการรับรองทักษะแรงงาน
- ส่งเสริมสิทธิแรงงานและการบังคับใช้กฎหมายแรงงาน

กลไกขับเคลื่อน

Supply Chain Council

- องค์ประกอบ:** เจ้าหน้าที่อาวุโสภาครัฐ 1 ราย
- หน้าที่:**
 - จัดตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันของสาขาสำคัญ/สินค้าหลักตามที่กล่าวถึงอย่างน้อย 3 ฝ่ายแจ้งหรือข้อกังวลด้านแรงงาน / โอกาสสนับสนุนการพัฒนาทักษะแรงงาน
 - ประสานความร่วมมือใด ๆ ที่เป็นไปได้
- ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ:**
 - ส่งเสริมการกระจายความหลากหลายในแหล่งที่มาของสินค้า
 - เสริมสร้างความยืดหยุ่นและแก้ไขปัญหาของห่วงโซ่อุปทานโลจิสติกส์
 - จับคู่ธุรกิจกับสาขา/สินค้าที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ MSMEs
 - อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะต่อความโปร่งใสของห่วงโซ่อุปทาน และอำนวยความสะดวกทางการค้า
- กลไกย่อย:**
 - Action Plan Team:** ให้ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหลักหรือสาขาสำคัญตามที่ประเทศคู่สนับเจรจาไว้
 - CEO Forum:** จัดทำข้อเสนอแนะจากผู้แทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

Supply Chain Crisis Response Network

- องค์ประกอบ:** เจ้าหน้าที่อาวุโสภาครัฐ 1 ราย
- หน้าที่:**
 - เป็นช่องทางสื่อสารในยามฉุกเฉินและประสานความร่วมมือระหว่างกันเพื่อรับมือกับการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน
 - ฝึกซ้อมและทดสอบความสามารถในการรับมือวิกฤต
 - เตรียมความพร้อมในการรับมือกับการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน
 - จัดทำ TOR ของการปฏิบัติงานและการกำหนดสถานการณ์ที่จำเป็น
 - ต้องมีการจัดประชุมฉุกเฉินในระดับ สหค. / ผู้นำ
 - รับแจ้งข้อมูลจากประเทศคู่สนับเรื่องผลกระทบ สาเหตุ มาตรการการแก้ปัญหา สาขาที่ได้รับผลกระทบจากการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน
- ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ:**
 - แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเกี่ยวกับสาเหตุ ระยะเวลา มาตรการที่ใช้ และสาขาที่ได้รับผลกระทบจากการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน
 - แจ้งเสริมให้ภาคเอกชนเพิ่ม/ปรับการผลิตเพื่อแก้ภาวะขาดแคลนสินค้า
 - อำนวยความสะดวกด้านการเคลื่อนย้ายสินค้าและการเดินทาง
 - ป้องกันการใช้ราคาหรือการกักตุนสินค้าในสาขาที่ได้รับผลกระทบ

Labor Rights Advisory Board

- องค์ประกอบ:** เจ้าหน้าที่อาวุโสภาครัฐ 1 ราย ผู้แทนสหภาพแรงงาน 1 ราย และผู้แทนสภาลูกจ้าง 1 ราย
- หน้าที่:**
 - สาขา/โอกาสด้านการส่งเสริมสิทธิแรงงาน
 - บ่งชี้ข้อกังวลด้านสิทธิแรงงานใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อห่วงโซ่อุปทาน IPEF อย่างมีนัยสำคัญ และจัดทำข้อเสนอแนะในการรับมือกับความเสี่ยง
 - จัดทำ TOR ของการปฏิบัติงาน
 - จัดทำคำแนะนำหรือข้อสังเกตที่มีข้อห่วงกังวลด้านสิทธิแรงงานที่กระทบห่วงโซ่อุปทานอย่างมีนัยสำคัญ
- ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ:**
 - ส่งเสริมสิทธิแรงงานในห่วงโซ่อุปทาน IPEF
 - สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการขยายโอกาสการลงทุนในสาขาที่มีมาตรฐานด้านสิทธิแรงงานสูง
 - เสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อส่งเสริมสิทธิแรงงาน
 - พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้แก่แรงงาน
- กลไกย่อย: SUBCOMMITTEE**
 - อาจกบฏการร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับสิทธิแรงงานที่กระทบห่วงโซ่อุปทาน

ที่มา: กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ ความตกลงฉบับเต็มดูได้จาก

<https://www.commerce.gov/sites/default/files/2023-09/2023-09-07-IPEF-Pillar-II-Final-Text-Public-Release.pdf>

ความตกลงเสา 2 เรื่อง ความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่กุมภาพันธ์ 2567 และได้เริ่มจัดตั้งกลไก และดำเนินงานตามที่กำหนดในความตกลงฯ แล้ว

ความตกลง IPEF เสา 2 เป็นความตกลงด้านห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาคฉบับแรกของโลก มีแนวคิดสำคัญคือ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ยืดหยุ่น และหลากหลายให้ห่วงโซ่อุปทานของภาคี ทั้งในเวลาปกติและในยามวิกฤต การส่งเสริมความโปร่งใสด้านกฎระเบียบ และการส่งเสริมสิทธิแรงงาน

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทาน ความตกลงฯ จัดตั้งคณะมนตรีห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Council) ประกอบด้วยผู้แทนภาครัฐจากทุกภาคี เพื่อประสานความร่วมมือ พิจารณาความช่วยเหลือทางวิชาการ และรายงานประจำปีของแต่ละภาคีว่าได้ดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้ห่วงโซ่อุปทานของตนเองอย่างไร

ที่น่าสนใจคือ ความตกลงฯ ระบุให้แต่ละภาคีระบุสาขาสำคัญหรือสินค้าหลักของตนเอง โดยนอกจากดูถึงความสำคัญของสาขาหรือสินค้านั้นต่อความมั่นคงในด้านต่าง ๆ ของภาคีแล้ว ยังดูถึงความเสี่ยงของสาขาหรือสินค้านั้น ๆ ได้แก่ การพึ่งพาพิชญาเออร์น้อยราย ไม่มีสินค้าทดแทน ไม่สามารถผลิตได้ในประเทศ เป็นต้น สาขาหรือ

สินค้าใดที่ภาคี 3 ภาคีขึ้นไประบุ จะถือว่าเป็นสาขาสำคัญหรือสินค้าหลักของ IPEF ซึ่งคณะมนตรีฯ จะจัดตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan Team) เพื่อวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของสาขาหรือสินค้านั้น และจัดทำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้แก่ การเพิ่มความหลากหลายของแหล่งที่มาของสินค้า การคาดการณ์อุปสงค์ ความสามารถในการผลิตและจัดเก็บสินค้า ทักษะแรงงานที่จำเป็น การแก้ปัญหาคอขวดทางโลจิสติก เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยืดหยุ่นของสาขาสำคัญหรือสินค้าหลักนั้น ๆ

สถานะล่าสุดคือ คณะมนตรีฯ ได้เลือกสหรัฐฯ เป็นประธาน และอินเดียเป็นรองประธาน ในการประชุมครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2567 คณะมนตรีฯ ได้ (1) จัดตั้งอนุกรรมการ 2 คณะ คือ ด้านโลจิสติกและการเคลื่อนย้ายสินค้า และด้าน Data and Analytics เพื่อทำงานต่อไปในด้านนี้ (2) สรุปลำดับสาขาสำคัญและสินค้าหลักของ IPEF จากรายการสาขาและสินค้าที่ภาคีแจ้งมา พร้อมจัดตั้งคณะทำงานเพื่อวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะในการสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทานของสินค้าดังกล่าว คือ เซมิคอนดักเตอร์ เคมี และแร่ธาตุสำคัญโดยเน้นแบตเตอรี่ และมีแผนจะจัดตั้ง Action Plan Team ด้านการดูแลสุขภาพในภายหลัง⁴

สำหรับการตอบสนองต่อการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานในเวลาวิกฤต ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น โรคระบาด น้ำท่วม ฯลฯ หรือจากมนุษย์ เช่น สงคราม ฯลฯ ทั้งในภูมิภาค IPEF และในประเทศที่สาม ความตกลงฯ นี้ จัดตั้งเครือข่ายรับมือวิกฤตด้านห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Crisis Response Network – CRN) เพื่อการสื่อสารและสนับสนุนซึ่งกันและกันในช่วงวิกฤต ส่วนในช่วงที่ไม่มีวิกฤต เครือข่ายฯ จะแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และฝึกอบรมสถานการณ์จำลองเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน

สถานะล่าสุดคือ CRN ได้เลือกเกาหลีใต้เป็นประธาน และญี่ปุ่นเป็นรองประธาน การประชุม CRN ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2567 ได้หารือแนวทางการทำงาน และได้ฝึกอบรมสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน ที่มีผลกระทบต่อการทำงานและการใช้สารเคมีของภาคี IPEF⁵

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิแรงงาน ความตกลงฯ จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านสิทธิแรงงาน (Labor Right Advisory Board – LRAB) ประกอบด้วยไตรภาคี คือ ตัวแทนจากภาครัฐ นายจ้าง และลูกจ้าง ของแต่ละภาคี เพื่อทำงานร่วมกันเพื่อหาโอกาส ลดความเสี่ยง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทานผ่านการส่งเสริมสิทธิแรงงาน LRAB จะทำรายงานเกี่ยวกับสิทธิแรงงานในธุรกิจเฉพาะสาขาใน IPEF โดยร่วมมือกับ ILO ที่น่าสนใจคือ มีการจัดตั้งกลไกให้บุคคลหรือองค์กรในภาคีหนึ่งร้องเรียนไปยังภาครัฐของตนหากเห็นว่ามีกรณีละเมิดสิทธิแรงงานในสถานที่ทำงานเฉพาะแห่งในอีกภาคีหนึ่ง โดยการละเมิดสิทธิแรงงานนั้นต้องกระทบต่อห่วงโซ่

⁴ U.S. Department of Commerce. (2024, September 14). *U.S. and IPEF partners hold first in-person meetings of the IPEF supply chain council and the IPEF crisis response network.* <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2024/09/us-and-ipef-partners-hold-first-person-meetings-ipef-supply-chain>

⁵ Ibid.

อุปทานของ IPEF หากภาครัฐของภาคีที่รับซื้อร่องเรียนเห็นว่าคำร้องเรียนนั้นมีมูล จะแจ้งไปยังภาครัฐของภาคีที่โรงงานนั้นตั้งอยู่ เพื่อให้สอบสวนข้อร้องเรียนดังกล่าวต่อไป

สถานะล่าสุดคือ LRAB ได้เลือกสหรัฐฯ เป็นประธาน และพิจิเป็นรองประธาน และขณะนี้ (ตุลาคม 2567) อยู่ระหว่างการจัดทำ ToR สำหรับการทำงานของ LRAB

ความตกลงเสา 2 มีข้อบ่งชี้เกี่ยวกับความช่วยเหลือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาการเห็นภาพรวมของห่วงโซ่อุปทาน (supply chain mapping) และการติดตามห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ ภาคีตั้งใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจ-ธุรกิจและความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทาน

ระดับของความผูกพันตามความตกลงนี้ส่วนใหญ่แสดงถึงความตั้งใจที่จะกระทำ (“intend to”) โดยพันธกรณีที่อยู่ในระดับ”ต้องทำ” (“shall”) คือการเข้าร่วมกลไก 3 ด้านของความตกลงฯ และการรักษาความลับของข้อมูล กลไกระงับข้อพิพาทในความตกลงเสา 2 อยู่ในระดับการปรึกษาหารือกันหากภาคีฝ่ายใดมีข้อกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบัญญัติของความตกลงฉบับนี้ของภาคีอื่น

อนึ่ง ความตกลงเสา 2 ระบุด้วยว่า ภาคีใด ๆ จะถอนตัวจากความตกลงฉบับนี้ได้ หลังความตกลงมีผลบังคับใช้ 3 ปีแล้วเท่านั้น

2.2 ความตกลงเสา 3 เศรษฐกิจสะอาด

IPEF Clean Economy Agreement

พันธาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการกำลัมลพิษเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ก๊าซคาร์บอน และเพิ่มการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว ส่งเสริมการสร้างงานที่มีคุณค่า ตลอดจนพัฒนาโดยมาตรฐานบนพื้นฐานของอนุสัญญา UNFCCC และความตกลงปารีส

<p>วัตถุประสงค์</p> <p>พันธาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการกำลัมลพิษเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ก๊าซคาร์บอน และเพิ่มการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว ส่งเสริมการสร้างงานที่มีคุณค่า ตลอดจนพัฒนาโดยมาตรฐานบนพื้นฐานของอนุสัญญา UNFCCC และความตกลงปารีส</p>	<p>ภาคอุตสาหกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการพัฒนา/ใช้เทคโนโลยีลดการปล่อยคาร์บอนในภาคอุตสาหกรรม ออกมาตรการส่งเสริมการใช้วัสดุ/เทคโนโลยีลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคอุตสาหกรรม พัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลและวิธีการตรวจวัดปริมาณก๊าซเรือนกระจกของสินค้าอุตสาหกรรม มุ่งพัฒนาเขตเศรษฐกิจที่ลดการปล่อยคาร์บอนเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 20 แห่งภายในปี ค.ศ. 2030 	<p>ภาคการเกษตร</p> <ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมนโยบาย แนวปฏิบัติและเทคโนโลยีลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคการเกษตร ลดการสูญเสียและขยะอาหาร/ปศุสัตว์ ปรับปรุงการบริหารจัดการธาตุอาหารในดิน และจัดการของเสียทางการเกษตรด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียน เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในภาคการเกษตร 	<p>การทำจัดคาร์บอน (CCUS)</p> <ul style="list-style-type: none"> มุ่งระดมทุนด้าน CCUS ร่วมกับอย่างน้อย 10-15 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี ค.ศ. 2030 ศึกษาพัฒนาแหล่งกักเก็บคาร์บอน รวมถึงเทคโนโลยี การประเมิน และระบบการตรวจวัดและกวดสอบที่เหมาะสม รองรับการกักเก็บและเคลื่อนย้ายคาร์บอนข้ามพรมแดน ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะมีควมร่วมมือด้านการกักเก็บและเคลื่อนย้ายคาร์บอนข้ามพรมแดน
<p>แนวคิดการดำเนินการที่สำคัญ</p> <p>ภาคพลังงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> รวมเอาแผนการวางแผนพัฒนาเทคโนโลยีพลังงานสะอาด รวมถึงมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมโครงการด้านพลังงานสะอาด ส่งเสริมความโปร่งใสในการออกใบอนุญาตประกอบกิจการผลิต ส่ง จ่าย และกักเก็บพลังงานสะอาด ผลักดันการลงทุนด้านประสิทธิภาพการใช้พลังงาน โดยใช้มาตรการส่งเสริมจากรัฐ มุ่งระดมทุนด้านการพัฒนาระบบกักเก็บพลังงานอย่างน้อย 120 พันล้านดอลลาร์สหรัฐและด้านการผลิตพลังงานหมุนเวียนอย่างน้อย 20 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี ค.ศ. 2030 ขยายการเชื่อมโยงระบบโครงข่ายสายส่งไฟฟ้า และการซื้อขายไฟฟ้าข้ามพรมแดน แสวงหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากระบบสำรองที่เตรียมเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน ร่วมศึกษาและพัฒนาห่วงโซ่อุปทานสำหรับเทคโนโลยีพลังงานสะอาด และที่สำคัญ เพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาซัพพลายเออร์รายเดียว ศึกษาแนวทางการพัฒนาเชื้อเพลิงฟอสซิล ลดการปล่อยมลพิษในภาคพลังงาน 	<p>ภาคคมนาคม</p> <ul style="list-style-type: none"> ขยายตลาดการผลิตและรีไซเคิลแบตเตอรี่ เพิ่มสัดส่วนการผลิตและส่งเสริมการใช้งานยานยนต์ไฟฟ้าเพื่อให้อยู่เหนือกว้างไกลกว่าร้อยละ 50 ภายในปี ค.ศ. 2030 จัดตั้งเส้นทางการเดินทางเร็วสีเขียวอย่างน้อย 5 แห่งภายในปี ค.ศ. 2027 เพิ่มสัดส่วนการผลิตเชื้อเพลิงเรือ/เทคโนโลยีลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามมาตรฐาน IMO เพิ่มสัดส่วนการผลิตเชื้อเพลิงอากาศยานที่ยั่งยืน (SAF) และวัตถุดิบตามมาตรฐาน ICAO ขยายระบบไฟฟ้า/เชื้อเพลิงยั่งยืนในระบบราง 	<p>ภาคป่าไม้</p> <ul style="list-style-type: none"> เสริมสร้างการบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน เพื่อดูดซับการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ส่งเสริมการใช้ไม้ที่ได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมายและผลประโยชน์ด้านคาร์บอนจากการใช้ประโยชน์ผลิตภัณฑ์ไม้ ปรับปรุงการเข้าถึง/ใช้ข้อมูลด้านป่าไม้ 	<p>ตลาดคาร์บอน</p> <ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการพัฒนาตลาดคาร์บอนและวิธีการรับรองคาร์บอนเครดิตที่มีมาตรฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายคือ และโปร่งใส พัฒนาศักยภาพผู้ประเมิน/ผู้รับรองตลาดคาร์บอน
<p>กลไกขับเคลื่อน</p> <p>Clean Economy Committee</p> <ul style="list-style-type: none"> องค์ประกอบ: เจ้าหน้าที่อาวุโสภาครัฐ 1 ราย หน้าที่: <ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมรายปีเพื่อติดตามความคืบหน้าในการปฏิบัติตามความตกลง พิจารณารายงานข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย/มาตรการของแต่ละภาคี อำนวยความสะดวก/ติดตามการดำเนินงาน Cooperative Work Program 	<p>IPEF Cooperative Work Program</p> <ul style="list-style-type: none"> โครงการความร่วมมือเฉพาะด้านที่ภาคีที่สนใจร่วมกัน ซึ่งอาจเปิดให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วม 	<p>IPEF Clean Economy Investor Forum</p> <ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมรายปีเพื่อส่งเสริมการจับคู่ทางธุรกิจและอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน 	<p>IPEF Catalytic Capital Fund</p> <ul style="list-style-type: none"> สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศที่มีศักยภาพดึงดูดการลงทุน
<p>มาตรการ/กลไกทางเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐสีเขียว ออกมาตรการทางกรคลัง และพัฒนากลไกกำหนดราคาคาร์บอน ส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และลดอุปสรรคทางการค้าที่มีอยู่ภายใต้ ส่งเสริมการบริหารจัดการและเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงจาก climate change ในภาคการเงิน ขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุน รวมถึงเงินทุนแบบผ่อนปรน และการร่วมลงทุนระหว่างรัฐ-เอกชน จัดทำบัญชีรายชื่อโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีศักยภาพดึงดูดการลงทุนจากภาคเอกชน 	<p>การเสริมสร้างศักยภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> เสริมสร้างการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน พัฒนาเทคโนโลยีสีเขียวในราคาที่เหมาะสม ส่งเสริมการค้า/การลงทุน/วิสาหกิจ-สหกรณ์ และตั้งกองทุนเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม จัดทำโครงการนำร่อง / โครงการสาธิต เสริมสร้างศักยภาพในการจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขยายโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน สนับสนุนการบังคับใช้กฎระเบียบ/นโยบาย เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก จัดกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการ 		

ที่มา: กรรมาชิกอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ ความตกลงฉบับเต็มดูได้จาก

<https://www.commerce.gov/sites/default/files/2024-03/IPEF-PIII-Clean-Economy-Agreement.pdf>

ความตกลงเสา 3 เรื่องเศรษฐกิจสะอาด มีผลบังคับใช้ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม 2567 โดยโครงการความร่วมมือ (Cooperative Work Program – CWP) (ซึ่งจะกล่าวถึงในภายหลัง) ได้เริ่มพัฒนา และดำเนินการตั้งแต่อยู่ในช่วงการเจรจาความตกลงฯ

ความตกลงเสา 3 ไม่ได้สร้างพันธกรณีหรือเป้าหมายใหม่ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่มุ่งเพิ่มความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจที่สะอาด ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ของแต่ละภาคี ความร่วมมือตามความตกลงฉบับนี้ครอบคลุมถึง (1) ความมั่นคงด้านพลังงานและการเปลี่ยนผ่าน (2) เทคโนโลยีที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำในภาคอุตสาหกรรมและการขนส่ง (3) การแก้ปัญหาทางบก น้ำ และมหาสมุทรอย่างยั่งยืน (4) นวัตกรรมเทคโนโลยีสำหรับการดักจับและกำจัดก๊าซเรือนกระจก (5) แรงจูงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสะอาด และ (6) การเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม

ในประเด็นความมั่นคงทางพลังงานและพลังงานสะอาด ความร่วมมืออาจรวมถึงการหารือด้านนโยบาย การวิเคราะห์ทางวิชาการ การถ่ายทอดองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีด้านพลังงานโดยสมัครใจ การจัดหาเงินทุน และการพัฒนาบุคลากรในด้านพลังงานสะอาด พลังงานไฮโดรเจน การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าข้ามพรมแดน พลังงานหมุนเวียน เสถียรภาพของตลาดและการลดมีเทนในภาคพลังงาน

ความตกลงฯ ระบุถึงความร่วมมือในการส่งเสริมอุปสงค์ของเทคโนโลยีที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำในภาคอุตสาหกรรม การบิน การเดินเรือ การขนส่งทางรางและทางถนน ซึ่งก็คือการใช้กลไกตลาดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว และยังครอบคลุมถึงการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสะอาดในภาคการเกษตร ป่าไม้ การใช้น้ำและมหาสมุทร และการส่งเสริมเทคโนโลยีนวัตกรรมในการดักจับและกำจัดก๊าซเรือนกระจก

ในประเด็นการสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสะอาด ความตกลงฯ กล่าวถึงมาตรการเพื่อสร้างอุปสงค์ การพัฒนาตลาดคาร์บอน การระดมการลงทุนและการเงินที่ยั่งยืนร่วมกับหุ้นส่วนระหว่างประเทศ ธนาคารเพื่อการพัฒนา ภาคเอกชนและนักลงทุนสถาบัน รวมถึงการจับคู่ทางธุรกิจ ความตกลงฯ ยังระบุถึงความร่วมมือทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจที่สะอาดของภาคี ซึ่งครอบคลุมหลากหลายมิติ ได้แก่ การพัฒนาแรงงาน การพัฒนาเทคโนโลยี การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนากฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

โดยที่การเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสะอาดจะมีผลกระทบต่อแรงงาน ความตกลงฯ จึงครอบคลุมถึงการแบ่งปันความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศสำหรับการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม (just transition) การพัฒนาฝีมือแรงงานให้สามารถปรับตัวกับเศรษฐกิจสะอาด การส่งเสริมงานที่มีคุณค่า และการเจรจาทางสังคม (social dialogue) ในทุกระดับ

จุดเด่นของความตกลงเสา 3 น่าจะเป็น Cooperative Work Program (CWP) ซึ่งเป็นโครงการที่ภาคีใด ๆ ริเริ่มขึ้น เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อเร่งการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสะอาด ภาคีอื่นเลือกที่จะเข้าร่วมโครงการ CWP ได้ตามความสมัครใจ ตามความสนใจและแนวทางสู่เศรษฐกิจสะอาดของตน สถานะล่าสุดคือ มีโครงการ CWP 10 โครงการ ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ในความตกลงนี้ได้แก่ ภาคพลังงาน (เช่น ไฮโดรเจน, Small Modular Reactor (SMR), ไฟฟ้าสะอาด, การจัดเก็บพลังงาน) การปรับเปลี่ยนสู่เศรษฐกิจสะอาด (เช่น embedded emission accounting, e-waste urban mining) การส่งเสริมอุปทาน (เช่น ตลาดคาร์บอน เชื้อเพลิงการบินที่ยั่งยืน (sustainable aviation fuel – SAF)) และการส่งเสริมแรงงาน (เช่น Just Transition)

ระดับของความผูกพันตามความตกลงนี้ส่วนใหญ่แสดงถึงความตั้งใจที่จะกระทำ (“intend to”) โดยพันธกรณีที่อยู่ในระดับ “ต้องทำ” (“shall”) คือการเข้าร่วมกลไกของความตกลง และการรักษาความลับของข้อมูล นอกจากนี้ กลไกระงับข้อพิพาทในความตกลงเสา 3 อยู่ในระดับการปรึกษาหารือกันหากภาคีฝ่ายใดมีข้อกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบัญญัติของความตกลงฉบับนี้ของภาคีอื่น

2.3 ความตกลงเสา 4 เศรษฐกิจที่เป็นธรรม

IPEF Fair Economy Agreement

สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมาย/มาตรการต่อต้านการทุจริตและด้านภาษีอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและเป็นธรรมในการยกระดับสภาพแวดล้อมการลงทุน ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพและให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ภาคีในการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลและความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง อาทิ อนุสัญญา UNCAC

วัตถุประสงค์	แรงงาน	ความร่วมมือด้านภาษี	การเสริมสร้างศักยภาพ
การต่อต้านการทุจริต <ul style="list-style-type: none"> บังคับใช้กฎหมาย/มาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและต่อต้านการให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพตามพันธกรณีที่มีอยู่ภายใต้อนุสัญญา UNCAC และ OECD Anti-Bribery Convention กำหนดกลไกของกฎหมาย/มาตรการต่อต้านการทุจริตที่จำเป็นตามมาตรฐานสากล โดยกำหนดให้การให้สินบน/ยกยอกรัฟฟี่สินเป็นความผิดทางอาญา ห้ามลงบัญชีเป็นเก็ง และห้ามนำค่าใช้จ่ายที่เป็นส่วนหนึ่งของสินบนมาหักลดหย่อนภาษี ประเมินความเสี่ยงด้านการฟอกเงิน และบังคับใช้มาตรการด้านการส่งเสริมความโปร่งใสของเจ้าของผู้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงและความโปร่งใสในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Financial Action Task Force (FATF) ร่วมมือในการติดตามทรัพย์สินที่มาจากทุจริต และจัดตั้งกลไกรับคำร้องให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย ส่งเสริมความโปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เช่น ให้ผู้ยื่นข้อเสนอเปิดเผยข้อมูลเจ้าของผู้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง ส่งเสริมความโปร่งใสของเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตผ่านระบบมาตรฐานด้านบัญชี การควบคุมภายใน และการคุ้มครองเสรีภาพสื่อมวลชน ออกมาตรการคุ้มครองผู้รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทุจริต 	<ul style="list-style-type: none"> ให้การคุ้มครองที่เหมาะสมแก่แรงงานข้ามชาติตามกฎหมายของเจ้าบ้านแต่ละภาคี ลดหรือขจัดภาระผูกพันของแรงงานข้ามชาติ การจัดหางานและค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องจากกระบวนการจัดหาแรงงานข้ามชาติ ดำเนินการที่เอื้อต่อการอำนวยความสะดวกในการใช้เสรีภาพในการสมาคมและสิทธิในการรวมตัวของผู้จ้างตามกฎหมายแรงงานของแต่ละภาคี ประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางศาลในการบังคับใช้กฎหมายแรงงาน ส่งเสริมสิทธิแรงงานในระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐตามความเหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> เสริมสร้างศักยภาพในการระดมทรัพยากรภายในประเทศและการปรับปรุงการบริหารจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากรภายใต้กรอบ OECD Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes เสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติตามข้อเสนอการจำกัดภาษีในยุทธศาสตร์ดิจิทัลภายใต้กรอบ OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) 	<ul style="list-style-type: none"> แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาคีเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการต่อต้านการทุจริต การให้สินบน การฟอกเงิน และความโปร่งใสทางภาษีภายใต้กลไกที่นำโดย อาทิ UNCAC FATF จัดตั้งกรอบ Capacity Building Framework (CBF) ดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและการเสริมสร้างศักยภาพ เพื่อให้ภาคีสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ คตล. อย่างมีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมจัดฝึกอบรมที่เกี่ยวข้อง แลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาและประยุกต์ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการต่อต้านการทุจริตและความร่วมมือด้านภาษี
กลไกขับเคลื่อน			
Anticorruption-focused Coordination Meeting <ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปีเพื่อติดตามความคืบหน้าของภาคีในการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านการต่อต้านการทุจริต ความท้าทาย และความต้องการขอรับความช่วยเหลือ 	Labor Law Enforcement-focused Coordination Meeting <ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมรายปีเพื่อติดตามความคืบหน้าของภาคีในการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านแรงงาน ความท้าทาย และความต้องการขอรับความช่วยเหลือ 	Tax-focused Coordination Meeting <ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมรายปีเพื่อติดตามความคืบหน้าของภาคีในการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านภาษี ความท้าทาย และความต้องการขอรับความช่วยเหลือ 	Technical Assistance and Capacity Building Coordination Group <ul style="list-style-type: none"> หน้าที่: ประสานงาน/จัดคู่ความที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือทางเทคนิคและการเสริมสร้างศักยภาพระหว่างภาคีผ่านกรอบ CBF
Meeting of the Parties <ul style="list-style-type: none"> อาจจัดประชุมเพิ่มเติมตามความเหมาะสมเพื่อหารือถึงประเด็นการต่อต้านการทุจริตภายใต้ คตล. (แนวปฏิบัติ การประสานงานคดี) และประเด็นอื่น ๆ อาทิ การฟอกเงิน 	Ad-Hoc Committee <ul style="list-style-type: none"> หน้าที่: พิจารณาประเด็นข้อเท็จจริง ในกรณีที่ภาคีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีข้อกังวลต่อการปฏิบัติตาม คตล. ของอีกฝ่าย แต่ภาคีคู่กรณีไม่สามารถหาข้อยุติร่วมกับได้ผ่านกลไกการปรึกษาหารือ (consultation) ภายใน 120 วัน อาจให้ข้อเสนอแนะที่ไม่มีผลผูกพันหากได้รับรองจากภาคีที่ร่วมกัน 		

ที่มา: กรมอมเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ ความตกลงฉบับเต็มดูได้จาก

<https://www.commerce.gov/sites/default/files/2024-03/IPEF-PIV-Fair-Economy-Agreement.pdf>

ความตกลงเสา 4 ด้านเศรษฐกิจที่เป็นธรรม มีผลบังคับใช้ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม 2567 และได้มีโครงการความร่วมมือทางวิชาการหลายโครงการได้ดำเนินการแล้วตั้งแต่ช่วงการเจรจา

ความตกลงเสา 4 แบ่งได้เป็น 2 ด้านใหญ่ คือ ด้านการต่อต้านการทุจริต และด้านการจัดเก็บภาษีที่โปร่งใส โดยไม่ได้สร้างพันธกรณีใหม่นอกเหนือไปจากพันธกรณีที่มีอยู่แล้วภายใต้ OECD และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption – UNCAC) และตามกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้องบนแนวคิดที่ว่า การทุจริตและระบบภาษีที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการค้าการลงทุน และลดทอนความซื่อสัตย์ของภาครัฐและเอกชน

ในด้านการต่อต้านการทุจริต ภาษีฯ ต้องบังคับใช้กฎหมายหรือมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งมาตรการลงโทษ มีการติดตามทรัพย์สินคืนและความร่วมมือระหว่างประเทศ ให้ภาคเอกชนมีการควบคุมภายใน จริยธรรม และปฏิบัติตามกฎหมาย มีความโปร่งใสในผู้รับประโยชน์ที่แท้จริงและธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อสังหาริมทรัพย์ มีกระบวนการร้องเรียนที่ชัดเจนและเป็นความลับ และส่งเสริมความสุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในการต่อต้านการทุจริต เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กระบวนการประเมินและติดตามการต่อต้านการทุจริต และต่อต้านการทุจริตและสินบนในบริบทของการบังคับใช้กฎหมายแรงงาน

ในด้านภาษี ความตกลงฯ ครอบคลุมถึงความโปร่งใสและการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ทางภาษี การพัฒนาหน่วยงานและนโยบายด้านภาษี และการเก็บภาษีในเศรษฐกิจดิจิทัล

จุดเด่นของความตกลงนี้อยู่ที่ความร่วมมือกันระหว่างภาคีในการต่อต้านการทุจริตและในด้านภาษี ผ่านการสร้างขีดความสามารถ และนวัตกรรมทางเทคโนโลยี โดยมีกรอบการทำงานเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถ (Capacity Building Framework) ซึ่งกำหนดให้ภาคีแจ้งความช่วยเหลือทางวิชาการด้านการต่อต้านทุจริตและภาษีที่ตนต้องการ และภาคีอื่นพิจารณาให้ความสนับสนุนตามที่เหมาะสม

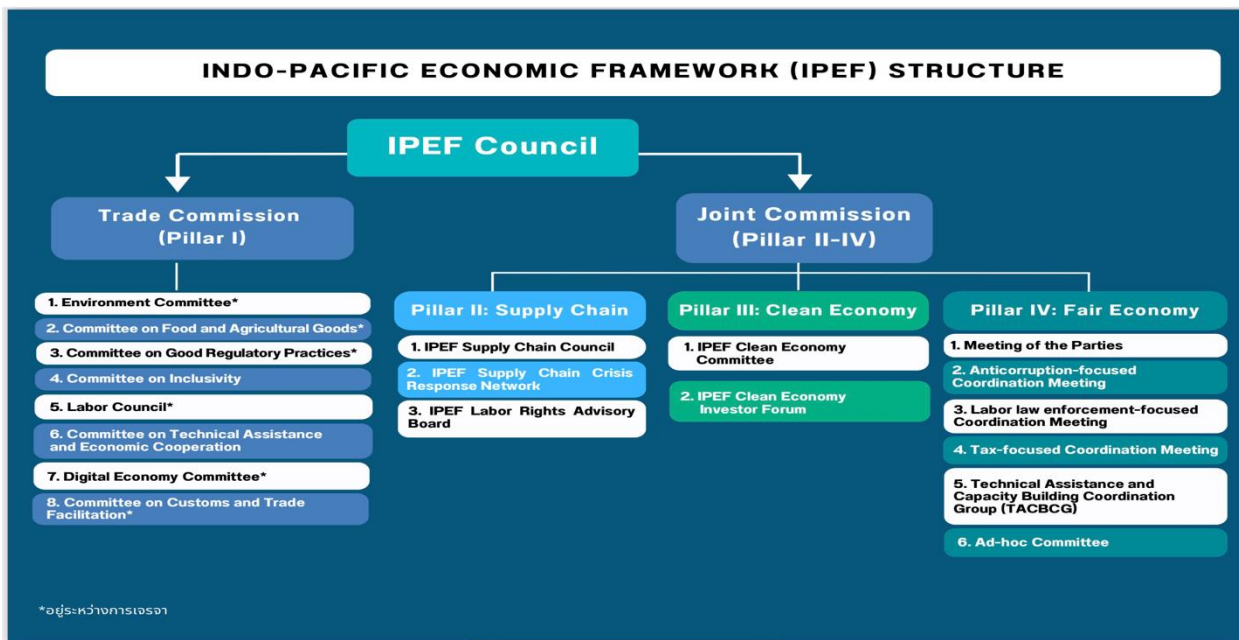
ระดับของความผูกพันตามความตกลงนี้อยู่ในระดับ”ต้องทำ“ (“shall”) มากกว่าความตกลงเสา 2 และเสา 3 เนื่องจากเกี่ยวเนื่องกับการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ข้อบทด้านการต่อต้านการทุจริต มีประเด็นและระดับความผูกพันมากกว่าด้านภาษี ซึ่งอาจเป็นเพราะความตกลงฯ ด้านการต่อต้านทุจริตอ้างอิงถึง UNCAC ซึ่งทุกประเทศ IPEF เป็นภาคีแล้ว ส่วนด้านภาษี อ้างอิงถึง OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting regarding the Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalization of the Economy (OECD/G20 Two-Pillar Solution) ซึ่งการเจรจาใน OECD ยังดำเนินคู่ขนานไปกับการเจรจา IPEF⁶

⁶ Organisation for Economic Cooperation and Development. (2023, July 11). *OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, outcome statement on the two-pillar solution to address the tax challenges arising from the digitalisation of the economy.* <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/bepts/outcome-statement-on-the-two-pillar-solution-to-address-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-july-2023.pdf>

กลไกระงับข้อพิพาทในความตกลงเสา 4 อยู่ในระดับการปรึกษาหารือกันหากภาคีฝ่ายใดมีข้อกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบัญญัติของความตกลงฉบับนี้ของภาคีอื่น แต่มีบทบัญญัติที่มากกว่าความตกลงเสา 2 และเสา 3 คือ หากภาคีที่ปรึกษาหารือกันไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ภาคีฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจขอให้มีการตั้ง ad hoc Committee ประกอบด้วยภาคีอื่น เพื่อพิจารณาข้อพิพาทดังกล่าว ad hoc Committee มีบทบาทที่จำกัด โดยอย่างมากที่สุดคือการให้คำแนะนำเพื่อให้ภาคีที่ปรึกษาหารือกันพิจารณา และภาคีที่ปรึกษาหารือกันอาจจะรับหรือปฏิเสธคำแนะนำดังกล่าวก็ได้

อนึ่ง ความตกลงเสา 4 ระบุว่า ภาคีใด ๆ จะถอนตัวจากความตกลงฉบับนี้ได้ หลังความตกลงมีผลบังคับใช้ 3 ปีแล้วเท่านั้น

2.4 ความตกลง IPEF

ที่มา : กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ ความตกลงฉบับเต็มดูได้จาก

<https://www.commerce.gov/sites/default/files/2024-03/IPEF-Overarching-Agreement.pdf>

โดยที่ IPEF แยกออกเป็นความตกลง 4 ฉบับ ซึ่งมีกลไกการทำงานแยกจากกัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างโครงสร้างการทำงานในภาพรวม จึงมีการเจรจาความตกลงอีกฉบับหนึ่งเรียกว่าความตกลงเกี่ยวกับ IPEF เพื่อจัดตั้ง IPEF Joint Commission ระดับรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและติดตามผลการดำเนินงานของเสา 2-3-4 และจัดตั้ง IPEF Council ระดับรัฐมนตรี เพื่อตัดสินใจประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การรับสมาชิกใหม่ หรือการเพิ่มเสาความร่วมมือใหม่ ในขณะที่ระบุให้ความตกลงเสา 1 จัดตั้ง Trade Commission เพื่อดูแลทั้ง 10 บทในเสา 1 ทั้งนี้ จะมีการประชุม IPEF Council และ Joint Commission ระดับรัฐมนตรีทุกปี

ความตกลงฉบับนี้ลงนามในระดับรัฐมนตรีแล้ว และจะมีผลใช้บังคับในเดือนตุลาคม 2567 ตามความตกลงนี้ คาดว่า จะมีการประชุม IPEF Joint Commission และ IPEF Council ระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2568

ความตกลง IPEF เปิดให้ประเทศที่เข้าร่วมความตกลง IPEF ฉบับใดฉบับหนึ่งเข้าร่วม ไม่มีกลไกระงับข้อพิพาท และระบุว่า ภาคีใด ๆ จะถอนตัวจากความตกลงฉบับนี้ได้ หลังความตกลงมีผลบังคับใช้ 3 ปีแล้วเท่านั้น

2.5 สรุปความตกลง IPEF เสา 2 เสา 3 และเสา 4

แม้สหรัฐฯ จะเป็นผู้ริเริ่มกรอบความร่วมมือ IPEF แต่ความตกลง IPEF ที่เกิดขึ้นหลังจากการเจรจาระหว่างคู่เจรจา 14 ประเทศ มุ่งสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และโอกาสทางการค้าและการลงทุนระหว่างภาคี IPEF ไม่ใช่ผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น

ความตกลง IPEF ทั้ง 3 ฉบับมีมิติแปลกใหม่ของตนเอง โดยเสา 2 เป็นความตกลงเรื่องห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาคฉบับแรกของโลก ซึ่งมุ่งสร้างสภาวะแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมความเชื่อมโยงในห่วงโซ่อุปทานของภาคีทั้งในยามปกติและยามฉุกเฉิน สอดคล้องกับแนวคิด friendshoring ซึ่งภาคีไม่จำเป็นต้องออกห่างจากห่วงโซ่อุปทานของประเทศอื่นนอก IPEF ในขณะที่ความตกลงเสา 3 ไม่ได้สร้างพันธกรณีใหม่นอกเหนือกรอบ UNFCCC แต่เน้นมิติด้านเศรษฐกิจของการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสะอาด ทั้งในด้านพลังงานสะอาด การเปลี่ยนผ่าน การร่วมพัฒนาเทคโนโลยี การสร้างแรงจูงใจ และการเข้าถึงเงินทุนและหุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชน ความร่วมมือระหว่างกันตาม ความตกลงนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ภาคีสามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสะอาดได้ตามหรือก่อนกำหนดเวลาที่ตนผูกพันไว้ตามความตกลงปารีส แต่ยังเป็นเปิดโอกาสทางการค้าและการลงทุนระหว่างกันอย่างมากอีกด้วย ส่วนความตกลงเสา 4 ไม่ได้สร้างพันธกรณีใหม่ แต่เป็นการสนับสนุนทางวิชาการ สร้างแรงจูงใจ และสร้าง peer pressure ให้ภาคีสามารถบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศตามพันธกรณีเรื่องการต่อต้านการทุจริต และระบบภาษีที่โปร่งใสที่มีอยู่แล้วได้ UNCAC และ OECD เพื่อความมั่นใจในการทำธุรกิจระหว่างกัน

ในแง่ลักษณะความตกลง ความตกลง IPEF เสา 2 เสา 3 และเสา 4 เป็นสนธิสัญญาที่มีผลผูกพันภาคี โดยระดับความผูกพันส่วนใหญ่เป็น “soft obligation” คือแสดงความตั้งใจที่จะทำ ทั้งยังมีกลไกการระงับข้อพิพาทในระดับการปรึกษาหารือ ซึ่งภาคีอื่นอาจแสดงความห่วงกังวลต่อการดำเนินการตามความตกลงของภาคีอีกฝ่ายหนึ่งได้ ระดับความผูกพันใน IPEF จึงสูงกว่ากรอบความร่วมมืออื่น เช่น เอเปค ซึ่งเอกสารผลลัพธ์เป็นการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และไม่มีกลไกระงับข้อพิพาท

ในบริบทนี้ คาดว่าระดับความผูกพัน กลไกระงับข้อพิพาท โครงการความร่วมมือ peer pressure และโอกาสทางการค้าการลงทุนที่น่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามความตกลง IPEF 3 ฉบับ น่าจะสร้างพลวัตและแรงจูงใจให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคได้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง

3. ทิศทางของ IPEF ในระยะต่อไป

ปฏิเสธไม่ได้ว่า สหรัฐฯ มีบทบาทนำต่อทิศทางและความสำเร็จของ IPEF ประเด็นที่น่าสนใจคือ ฝ่าย

สหรัฐฯ ในปัจจุบันถือว่าความตกลง IPEF ทั้ง 3 ฉบับเป็น Executive Agreement ที่ฝ่ายบริหารสามารถเจรจาและให้ความเห็นชอบได้โดยไม่ต้องผ่านรัฐสภา ข้อดีของแนวทางนี้คือสามารถเจรจาได้อย่างรวดเร็ว แต่จุดอ่อนคือประธานาธิบดีคนใหม่อาจใช้อำนาจฝ่ายบริหารในการถอนตัวออกจากความตกลงดังกล่าวได้เช่นกัน

คำถามหลักขณะนี้คือความยั่งยืนของ IPEF ในกรณีที่พรรครีพับลิกันชนะเลือกตั้งในเดือนพฤศจิกายน 2567 ทั้งนี้ นายโดนัลด์ ทรัมป์ ผู้สมัครตำแหน่งประธานาธิบดีจากพรรครีพับลิกันได้ประกาศในเดือนพฤศจิกายน 2566 ว่า หากได้รับเลือกตั้งจะ “knock out” IPEF ซึ่งทรัมป์เรียกว่า “the Biden plan for TPP Two”⁷ และต่อมา 2024 Republican Party Platform ซึ่งเผยแพร่ในเดือนกรกฎาคม 2567 ย้ำถึง “America First Trade Policy” ซึ่งให้ความสำคัญกับการผลิตในประเทศสูงกว่า “foreign outsourcers” การนำห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญกลับมายังสหรัฐฯ นโยบายซื้อสินค้าอเมริกันและจ้างคนอเมริกัน (“Buy American and Hire American”) การยกเลิกนโยบายสนับสนุนรถยนต์ไฟฟ้า เป็นต้น แนวนโยบายเช่นนี้ดูไม่ตรงกับแนวคิด friendshoring และการสร้างความเข้มแข็งให้กับห่วงโซ่อุปทานนอกประเทศตามความตกลงเสา 2 และเศรษฐกิจสะอาดในเสา 3 มีข้อสังเกตว่าแนวนโยบายดังกล่าวในหัวข้อ “Fair and Reciprocal Trade Deals” ระบุว่าเจรจาความตกลงที่ล้มเหลวใหม่ (“renegotiating failed agreements”) โดยไม่ได้ระบุชื่อ IPEF โดยตรง⁸

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า รัฐบาลสหรัฐฯ ปัจจุบันได้ออกแบบ IPEF โดยลดบทบาทเรียนจากการเจรจาความตกลงทางการค้าที่ผ่านมา ฝ่ายสหรัฐฯ ได้เร่งรัดให้การเจรจาความตกลง IPEF แล้วเสร็จภายในปลาย พ.ศ. 2566 ส่งผลให้ความตกลงเสา 2, 3 และ 4 และความตกลง IPEF มีผลใช้บังคับแล้วกับภาคีก่อนการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในเดือนพฤศจิกายน 2567 มิติด้านเงื่อนเวลานี้มีนัยสำคัญ เมื่อมองย้อนไปว่าความตกลง TPP ได้เจรจาแล้วเสร็จและประเทศคู่เจรจาลงนามแล้วเมื่อ พ.ศ. 2559 แต่ยังไม่ทันมีผลใช้บังคับ จนประธานาธิบดีโอบามาจากพรรคเดโมแครตพ้นตำแหน่ง ประธานาธิบดีทรัมป์จากพรรครีพับลิกันเข้ารับตำแหน่งในปี พ.ศ.2560 และประกาศถอนตัวออกจากความตกลง TPP โดยทันที คู่เจรจาความตกลง TPP ที่เหลืออยู่ 11 ประเทศต้องเจรจาทบทวนความตกลง TPP ใหม่ และเปลี่ยนชื่อเป็นความตกลง CPTPP ซึ่งได้ลงนามและมีผลบังคับใช้ใน พ.ศ. 2561

นอกจากนี้ ผู้เจรจาสหรัฐฯ ได้ป้องกันความเป็นไปได้ที่รัฐบาลจากพรรครีพับลิกันจะถอนตัวจาก IPEF ไว้ด้วยข้อบทในความตกลงเสา 2 ความตกลงเสา 4 และความตกลง IPEF ที่ไม่ให้ภาคีใดถอนตัวจากความตกลงดังกล่าวภายใน 3 ปีหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ แต่ไม่มีข้อบทลักษณะนี้ในความตกลงเสา 3 เศรษฐกิจสะอาดและความตกลงทั้ง 3 เสาได้กำหนดด้วยว่า จะแก้ไขเพิ่มเติมความตกลงดังกล่าวได้หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้แล้ว 1 ปีเท่านั้น

⁷ Layne, N. (2023, November 19). *Trump vows to kill Asia trade deal being pursued by Biden if elected*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/us/trump-vows-kill-asia-trade-deal-being-pursued-by-biden-if-elected-2023-11-19/>

⁸ The American Presidency Project. (2024, July 8). *2024 Republican Party platform, Make America great again*. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2024-republican-party-platform>

ที่จริงแล้ว การส่งเสริมความสัมพันธ์กับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกถือได้ว่าเป็นนโยบายที่พรรครีพับลิกันและเดโมแครตมีความเห็นสอดคล้องกัน (bipartisan) รัฐบาลประธานาธิบดีทรัมป์สมัยแรกได้ออกนโยบายที่เรียกว่า Free and Open Indo-Pacific (FOIP) ซึ่งประกาศว่าสหรัฐฯ เป็นประเทศในอินโด-แปซิฟิก เน้นการค้าเสรี เป็นธรรม และต่างตอบแทน บรรยายการการลงทุนที่เปิดกว้าง ธรรมาภิบาล (good governance) และเสรีภาพในการเดินเรือ และมีความพยายามที่จะสร้างเครือข่ายด้านธุรกิจกับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ด้วยข้อริเริ่ม เช่น โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน (Blue Dot Network)⁹ ซึ่งแนวคิดหลายประการสอดคล้องกับ IPEF ในปัจจุบัน

โดยที่ขณะนี้ ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอินเดีย กำลังขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และเป็นโอกาสทางการค้าการลงทุนอย่างมากต่อภาคธุรกิจของสหรัฐฯ แม้ในขณะที่รัฐบาลสหรัฐฯ ใช้นโยบาย America First โดยที่ IPEF ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างบทบาทด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ในขณะที่ความขัดแย้งด้านภูมิรัฐศาสตร์กำลังเข้มข้น และอิทธิพลของจีนในภูมิภาคกำลังขยายตัว การถอนตัวจาก IPEF ของสหรัฐฯ จึงไม่น่าจะสนับสนุนผลประโยชน์ทางธุรกิจของสหรัฐฯ หรือการสกัดกั้นอิทธิพลจีนในภูมิภาค ในทางตรงข้าม IPEF น่าจะมีศักยภาพที่จะเป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์ของสหรัฐฯ ในการขยายบทบาทของตนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกได้ ในขั้นนี้ อาจประเมินได้ว่า ความเป็นไปได้ว่ารัฐบาลพรรครีพับลิกันอาจจะยังคงใช้ประโยชน์จากความตกลง IPEF เสา 2 เสา 3 และเสา 4 ต่อไป โดยอาจปรับทิศทางการดำเนินงานหรือขอแก้ไขความตกลง IPEF ให้ตอบสนองนโยบายของพรรครีพับลิกันมากขึ้น ซึ่งหากถึงขั้นขอแก้ไขความตกลงจะสามารถทำได้หลังความตกลงมีผลบังคับใช้แล้ว 1 ปี และภาคีทุกฝ่ายต้องให้สัตยาบันการปรับแก้ไขใด ๆ ในความตกลงด้วย

จนถึงขณะนี้ (ตุลาคม 2567) กลไกของ IPEF ได้เริ่มทำงานตามที่กำหนดไว้ในความตกลงแล้ว ดังรายละเอียดในข้อ 2. ข้างต้น ในกรณีที่เราเห็นว่าที่ประธานาธิบดีคนใหม่จากพรรครีพับลิกันถอนตัวออกจาก IPEF หรือไม่แสดงบทบาทแข่งขันเท่าที่เคยเป็นมา พันธมิตรของสหรัฐฯ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งญี่ปุ่นและออสเตรเลีย ซึ่งเห็นประโยชน์จากกรอบ IPEF น่าจะมีบทบาทสำคัญมากในการผลักดัน IPEF ให้พัฒนาต่อไป ยิ่งกว่านั้น ในระบบเศรษฐกิจสหรัฐฯ ภาคเอกชนมีอิสระในการตัดสินใจทางธุรกิจ หากภาคเอกชนสหรัฐฯ เห็นประโยชน์ทางธุรกิจที่จะเกิดขึ้นจากกรอบ IPEF ไทยและภาคีอื่นก็ยังสามารถใช้ประโยชน์จาก IPEF ในการสร้างพลวัตความสัมพันธ์กับภาคเอกชนสหรัฐฯ ต่อไป

4. IPEF ให้ประโยชน์อะไร

ผลประโยชน์ที่จับต้องได้จากการเข้าร่วมความตกลงเศรษฐกิจที่มีมาตรฐานสูง ซึ่งไม่ใช่การเข้าถึงตลาดของภาคี เป็นประเด็นสำคัญตลอดการเจรจา เนื่องจากคู่เจรจาต้องการความมั่นใจว่าจะสามารถอธิบายต่อผู้มีส่วนได้

⁹ U.S. Department of State. (2019, 4 November). *A Free and Open Indo-Pacific : Advancing a Shared Vision*. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf>.

เสียในประเทศได้ว่าจะได้รับประโยชน์คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานสูงของ IPEF การพัฒนาผลประโยชน์เป็นรูปธรรมที่ภาคีจะได้รับจึงคู่ขนานไปกับการเจรจา และบางส่วนกำหนดไว้ในความตกลงโดยตรงด้วย สรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้

4.1 การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ: ทั้ง 3 ความตกลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความตกลงเสา 4 มีข้อบทเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ครอบคลุมกิจกรรม เช่น การอบรม ดูงาน การฝึกซ้อมสถานการณ์สมมติ ไปจนถึงการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินโครงการความช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ มาตั้งแต่ช่วงการเจรจา

4.2 โอกาสในการยกระดับมาตรฐานในด้านต่าง ๆ: ทั้ง 3 ความตกลงครอบคลุมความร่วมมือระหว่างภาคีในด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับมาตรฐานและปรับมาตรฐานให้สอดคล้องกัน ซึ่งจะเอื้อต่อการค้าการลงทุน และ friendshoring ต่อไป ตัวอย่างเช่น

(1) การกำหนดเป้าหมายร่วม ได้แก่ ในเสา 3 กำหนดเป้าหมายร่วมให้เกิดเส้นทางเดินเรือสีเขียวในภูมิภาคอย่างน้อย 5 เส้นทางใน พ.ศ. 2027, การยกระดับคลัสเตอร์เศรษฐกิจ (เช่น นิคมอุตสาหกรรม) อย่างน้อย 20 คลัสเตอร์ ให้ใช้เทคโนโลยีสะอาด และผลิตสินค้าที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำหรือเป็นศูนย์ภายใน ค.ศ. 2030 เป็นต้น

(2) peer pressure จากการที่ภาคีต้องรายงานเป็นระยะ ๆ ต่อกลไกที่จัดตั้งขึ้นภายใต้เสา 2 เสา 3 และเสา 4 ถึงการดำเนินการของตนเพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสะอาด และการต่อต้านการทุจริตและเสริมสร้างความโปร่งใสของการเก็บภาษี นอกจากนี้ กลไกการระงับข้อพิพาทในรูปแบบของการปรึกษาหารือในกรณีที่ภาคีฝ่ายหนึ่งมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการดำเนินการตามความตกลงของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง ก็สร้างแรงกดดันให้ประเทศต้องปรับมาตรฐานของตนโดยตลอดเช่นกัน

(3) Cooperative Work Program (CWP) ในความตกลงเสา 3 ซึ่งภาคีใด ๆ สามารถริเริ่มโครงการเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสู่เศรษฐกิจสะอาด และภาคีอื่นเข้าร่วมตามความสนใจ เพื่อการพัฒนากิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกัน เช่น โครงการการพัฒนาความสอดคล้องกัน (interoperability) ของตลาดคาร์บอน

(4) การหารือเพื่อแลกเปลี่ยน และ/หรือ พัฒนามาตรฐานร่วมกัน เช่น การหารือเรื่องความปลอดภัยด้านไซเบอร์ใน IPEF Council on Cyber and Emerging Technology (เครือข่ายการหารือใหม่ที่จัดตั้งขึ้นในกรอบ IPEF แต่ไม่ได้อยู่ในความตกลง 3 ฉบับ)

ข้อบทที่ระบุในความตกลงฯ เป็นโอกาสนำไปสู่การพัฒนาโครงการร่วมระหว่างภาคี ได้แก่ ยุทธศาสตร์ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา Green and Digital Shipping Corridor (GDSC) ข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกระหว่างท่าเรือสิงคโปร์ ท่าเรือลอสแอนเจลิส และท่าเรือลองบีช¹⁰ การตั้งคณะทำงานระหว่างสหรัฐฯ เวียดนาม และ

¹⁰ Maritime and Port Authority of Singapore. (2023, 6 December). *Maritime and Port Authority of Singapore, Port of Los Angeles and Port of Long Beach unveil Partnership Strategy on green and digital shipping corridor*. <https://www.mpa.gov.sg/media->

สิงคโปร์ เพื่อส่งเสริมการลงทุนในพลังงานหมุนเวียน และศึกษากรอบเคเบิลใต้ทะเลเพื่อการขายไฟฟ้าข้ามพรมแดน¹¹ เป็นต้น

4.3 โอกาสในการค้าการลงทุน: ความตกลงทั้ง 3 ฉบับมุ่งนำไปสู่การเพิ่มโอกาสในการค้าการลงทุนจาก

(1) การมีมาตรฐานร่วมหรือสอดคล้องกัน การแสดงถึงการเป็นหุ้นส่วนที่ไว้วางใจได้ (trusted) เชื่อถือได้ (reliable) และตรวจสอบได้ (accountable) เช่น การพัฒนาห่วงโซ่อุปทานที่ตรวจสอบได้ตลอดห่วงโซ่ และเป็นเศรษฐกิจสะอาด ตามความตกลงเสา 2 และเสา 3 น่าจะสนับสนุนการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานผ่าน sustainable sourcing และส่งเสริมให้สินค้าเข้าสู่ตลาดระดับพรีเมียมของภาคใต้ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ดีและภาครัฐที่เข้มแข็งจากการต่อต้านการทุจริตอย่างเข้มงวดตามเสา 4 จะสร้างความมั่นใจในการลงทุน

(2) การกำหนดเป้าหมายร่วมจะช่วยสร้างพลวัตให้กับการค้าการลงทุนระหว่างกัน เช่น เสา 3 กำหนดเป้าหมายร่วมให้มีการลงทุนในพลังงานหมุนเวียนในภูมิภาคอย่างน้อย 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายใน ค.ศ. 2030

(3) IPEF Clean Economy Investor Forum ซึ่งกำหนดอย่างชัดเจนในเสา 3 เป็นเวทีสำคัญในการจับคู่ธุรกิจระหว่างโครงการด้านเศรษฐกิจสะอาดกับกองทุนและนักลงทุนจากทั้งภูมิภาค IPEF ทั้งนี้ ใน Clean Economy Investor Forum ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2567 หน่วยงานและบริษัทจากสมาชิก IPEF ได้นำเสนอ (pitch) โครงการโครงสร้างพื้นฐาน 20 โครงการที่พร้อมลงทุน มูลค่ารวม 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อนักลงทุน ครอบคลุมสาขา เช่น นิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษ พลังงาน เกษตรกรรม การจัดการขยะ และการขนส่ง และในงานเดียวกัน สตาร์ทอัปด้านเทคโนโลยีด้านอากาศ (climate tech) ได้นำเสนอโครงการ 49 โครงการ มูลค่ารวม 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อนักลงทุนเช่นกัน¹²

(4) การหารือเพื่อแลกเปลี่ยน และ/หรือพัฒนาสู่ทางการค้าการลงทุน เป็นการเปิดโอกาสทางการค้าการลงทุนใหม่ด้วย เช่น การหารือใน IPEF Critical Minerals Dialogue (เครือข่ายการหารือใหม่ที่ตั้งขึ้นในกรอบ IPEF แต่ไม่ได้อยู่ในความตกลง 3 ฉบับ) เป็นประโยชน์ต่อผู้ซื้อ เช่น ไทย ในสถานการณ์ที่แร่ธาตุหายากกลายเป็นสินค้าที่มีการแย่งชิงกันระหว่างมหาอำนาจ

4.4 เงินทุนสนับสนุน: ในเดือนพฤศจิกายน 2566 สหรัฐฯ ได้ประกาศตั้ง Partnership for Global Infrastructure and Investment (PGI) IPEF Investment Accelerator เพื่อให้ความสนับสนุนทางการเงินสำหรับโครงการลงทุนในสาขาที่ประเทศนั้นต้องการ และออกแบบสำหรับประเทศนั้นโดยเฉพาะ เน้นผลลัพธ์ที่มี

centre/details/maritime-and-port-authority-of-singapore-port-of-los-angeles-and-port-of-long-beach-unveil-partnership-strategy-on-green-and-digital-shipping-corridor

¹¹ Singapore Ministry of Trade and Industry. (2024, 6 June). *Press Release : Over US\$23 Billion of Sustainable Infrastructure Projects Identified at Inaugural IPEF Clean Economy Investor Forum in Singapore.* <https://www.mti.gov.sg/-/media/MTI/Newsroom/Press-Releases/2024/06/Press-Release-on-the-IPEF-Clean-Economy-Investor-Forum---6-Jun.pdf>

¹² Ibid.

มาตรฐานสูง และมีการคุ้มครองสิทธิคนงานและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มแข็ง¹³ นอกจากนี้ United States Trade and Development Agency (USTDA) ได้ประกาศ IPEF Project Preparation Facility เพื่อให้เงินทุนสนับสนุนการพัฒนาโครงการ ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนโครงการ การออกแบบทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม การศึกษาความเป็นไปได้ และความช่วยเหลือทางวิชาการอื่น ๆ โดยรัฐบาลสหรัฐฯ ให้เงินสนับสนุนขั้นต้น 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และจะประสานกับประเทศผู้ให้ นักลงทุน สถาบันการเงิน และหุ้นส่วนอื่นใน IPEF ด้วย¹⁴

4.5 หุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชน: ความตกลงเสา 3 ระบุอย่างชัดเจนถึงการระดมเงินทุนเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่พลังงานสะอาด โดยในเดือนมิถุนายน 2024 สมาชิก IPEF และ Private Infrastructure Development Group (PIDG) ได้ประกาศตั้ง IPEF Catalytic Capital Fund ซึ่งให้เงินทุนเงื่อนไขผ่อนปรน (concessional financing) ความช่วยเหลือทางวิชาการ และการสนับสนุนในการสร้างความสามารถ เพื่อขยาย pipeline ของโครงการโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจสะอาดที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่น และครอบคลุม ในภาคีความตกลงเสา 3 ที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาและมีรายได้ปานกลางระดับสูง ผู้สนับสนุนก่อตั้งของกองทุนประกอบด้วยออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และสหรัฐฯ ซึ่งมีแผนให้เงินทุนตั้งต้น 33 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการลงทุนภาคเอกชนถึง 3.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ¹⁵

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ในขณะที่โครงการ Belt and Road Initiative (BRI) ของจีนใช้งบประมาณจากภาครัฐ จีนเป็นหลัก ผลประโยชน์ที่ให้แก่กรอบ IPEF ไม่ได้มาจากรัฐบาลสหรัฐฯ ฝ่ายเดียว แต่ต้องระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ มาจากภาคเอกชน สถาบันการเงิน และประเทศภาคีอื่นใน IPEF ด้วย

5. ไทยจะได้อะไรจาก IPEF

แม้ IPEF เกิดขึ้นในบริบทของการแข่งขันด้านภูมิรัฐศาสตร์ การที่ไทยตัดสินใจเข้าร่วม IPEF มาจากการคำนึงถึงผลประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ที่ประเทศไทยจะได้รับเป็นหลัก ความสำคัญของกรอบ IPEF ต่อไทยมีพื้นฐานจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ไทยมีกับภาคี IPEF ในขณะนี้ จะเห็นได้ว่าภาคี IPEF 13 ประเทศ (ไม่รวมไทย) มี 7 ประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญ 10 อันดับแรกของไทย ซึ่งมีมูลค่าการค้าระหว่างกันถึงร้อยละ 47 ของการค้าทั้งหมดของไทย และมี 5 ประเทศที่อยู่ในกลุ่มนักลงทุน 10 อันดับแรกของไทย มูลค่าการลงทุนรวมกันถึงร้อยละ 36 ของการ

¹³ The White House. (2023, 16 November). *Fact Sheet : Partnership for Global Infrastructure and Investment (PGI) Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity (IPEF) Investment Forum*. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/11/16/fact-sheet-partnership-for-global-infrastructure-and-investment-pgi-indo-pacific-economic-framework-for-prosperity-ipef-investor-forum/>

¹⁴ U.S. Trade and Development Agency. (2023, 16 November). *Fact Sheet : Strengthening APEC Infrastructure*. <https://www.ustda.gov/fact-sheet-strengthening-apec-infrastructure/>

¹⁵ U.S. Department of Commerce. (2024, 6 June). *Fact Sheet : IPEF Clean Economy Investor Forum*. <https://www.commerce.gov/news/fact-sheets/2024/06/fact-sheet-ipef-clean-economy-investor-forum>

ลงทุนในไทยทั้งหมด ทั้งยังเป็นประเทศเป้าหมายสำคัญที่นักลงทุนไทยเข้าไปลงทุน คิดเป็นร้อยละ 39 ของมูลค่าการลงทุนจากไทยทั้งหมด ข้อมูลนี้บ่งชี้ว่า ไม่ว่าจะกลุ่มประเทศ IPEF จะเคลื่อนไหวไปในทิศทางใด จะส่งผลโดยตรงกับเศรษฐกิจไทยในภาพรวม และไทยจำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่าไทยเป็นหุ้นส่วนที่เชื่อถือได้ มีมาตรฐานทัดเทียม มีห่วงโซ่อุปทานที่ยืดหยุ่นและกระจายความเสี่ยง มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจสะอาด มีพลังงานสะอาดเพียงพอ มีภาครัฐที่โปร่งใส และมีความสามารถในการแข่งขันในระดับเดียวกับหรือเหนือกว่าภาคี IPEF อื่น เพื่อรักษาและขยายการค้าการลงทุนระหว่างกันต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแนวทาง friendshoring

การเข้าร่วมอย่างแข็งขันในโครงการต่าง ๆ ที่ภาคีต่าง ๆ ริเริ่มขึ้นในกรอบ IPEF ไม่ว่าจะเป็นการอบรม การหารือแลกเปลี่ยน การเข้าร่วมโครงการความร่วมมือ (CWP) ในเสา 3 ไปจนถึงการเข้าร่วมกิจกรรมจับคู่ทางธุรกิจ เป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้คู่ค้าคู่ลงทุน ขยายโอกาสทางธุรกิจ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ ตัวอย่างเป็นรูปธรรม เช่น บริษัทที่ปรึกษา HoloniQ รวบรวมและจัดอันดับสุดยอด 100 บริษัทด้าน Climate Tech 100 ในภูมิภาคต่าง ๆ ทุกปี โดยในรายงานประจำปี ค.ศ. 2023 สำหรับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ไม่มีบริษัท Climate Tech จากไทยปรากฏในการจัดอันดับเลย ใน พ.ศ. 2567 บริษัทที่ปรึกษา HoloniQ ได้รับมอบหมายให้คัดเลือกสตาร์ทอัปที่มีศักยภาพที่สุดในการสร้างนวัตกรรมหรือโซลูชันด้าน Climate Tech ไม่เกิน 50 บริษัทในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เพื่อไปนำเสนอ (pitch) โครงการใน IPEF Clean Economy Investor Forum ครั้งที่ 1 ที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2567 ในครั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศ ร่วมกับหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) และสถาบันนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) ได้ร่วมกันเฟ้นหาสตาร์ทอัปไทยไปร่วมงานนี้ ผลที่ได้รับคือบริษัท HoloniQ จัดอันดับให้สตาร์ทอัปจากไทย 5 บริษัท อยู่ในรายงาน Indo-Pacific Climate Tech 100 ประจำปี ค.ศ. 2024¹⁶ และ 4 บริษัทในจำนวนนี้ได้ไปนำเสนอโครงการใน IPEF Clean Economy Investor Forum ดังกล่าว และขณะนี้อยู่ระหว่างการเจรจาอย่างต่อเนื่องกับนักลงทุน การที่สตาร์ทอัปจากไทยได้รับการยอมรับในระดับนี้เป็นการส่งเสริมสตาร์ทอัปไทยในเวทีโลกอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการทำงานเชิงรับด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของ IPEF แล้ว ไทยจะได้ประโยชน์เต็มที่จาก IPEF ด้วยการทำงานเชิงรุก และเป็นฝ่ายริเริ่มโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของความต้องการของประเทศ ตลอดจนเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดทำความตกลงมาตรฐานสูงกับประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น ความตกลง FTA ไทย-สหภาพยุโรป และการเข้าเป็นสมาชิก OECD ซึ่งอาจพัฒนาได้จากหลายด้าน เช่น

5.1 หลายประเด็นใน IPEF เป็นประเด็นใหม่ที่ไทยยังไม่มีหน่วยงานหรือนโยบายรองรับเลย เช่น การจัดการกับการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานในเวลาวิกฤต การดำเนินการของไทยที่ผ่านมา มีลักษณะเฉพาะกิจโดยไม่มี

¹⁶ Techsauce. (2024, 7 June). 5 Thai Companies Selected as Top Climate Tech Startups 100. <https://techsauce.co/en/pr-news/5-thai-companies-named-in-top-climate-tech-startups-100>

ระบบรองรับที่ชัดเจน เครือข่ายรับมือวิกฤตด้านห่วงโซ่อุปทานที่จัดตั้งขึ้นตามความตกลงเสา 2 จึงจะเป็นจุดกระตุ้นให้ไทยพัฒนาโครงสร้างการรับมือวิกฤต และการฝึกซ้อมกับสถานการณ์จำลองร่วมกับภาคี IPEF อื่นที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องนี้

5.2 หลายประเด็นใน IPEF เป็นงานที่หน่วยงานไทยมีนโยบายจะดำเนินงานอยู่แล้ว แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านหน่วยงานรับผิดชอบที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะตัว และมีข้อจำกัดในด้านวิชาการ เช่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทานของไทยในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมทุกสาขาสินค้า ยังไม่ครอบคลุมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และยังมีข้อจำกัดในการตรวจสอบย้อนกลับ ความร่วมมือทางวิชาการในเสา 2 เช่น การจัดทำ supply chain mapping และการเข้าร่วม Action Plan Team ในสาขาหลักและสินค้าสำคัญของ IPEF ขณะนี้ คือ เซมิคอนดักเตอร์ เคมี และแร่ธาตุสำคัญโดยเน้นแบตเตอรี่ และการดูแลสุขภาพ จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทยในการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมเหล่านี้ให้ยืดหยุ่น หลากหลาย และสามารถตอบสนองความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในทำนองเดียวกัน ไทยมีนโยบายที่จะปรับปรุงกฎระเบียบอื่น ๆ และพัฒนามาตรฐานใหม่ ปรับปรุงและยกเลิกกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ และปรับปรุงกฎระเบียบให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น คาร์บอนเครดิต พลังงานสะอาด การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในโลกดิจิทัล การใช้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และโครงการต่าง ๆ ใน IPEF จะช่วยสนับสนุนไทยในการพัฒนาศักยภาพและยกระดับมาตรฐานและขีดความสามารถในการแข่งขันให้เร็วขึ้น

5.3 ในการสมัครเป็นสมาชิก OECD ไทยต้องเป็นภาคีอนุสัญญา OECD ว่าด้วยการต่อต้านการให้สินบน และเป็นสมาชิก OECD Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes และ OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS โครงการความร่วมมือภายใต้ความตกลงเสา 4 จะช่วยเตรียมความพร้อมในการรับพันธกรณีมาตรฐานสูงเหล่านี้ได้ และยังสามารถเกื้อหนุนการดำเนินการตามมาตรฐานอื่น ๆ ของ OECD เช่น ด้านความโปร่งใสทางภาษี ความยั่งยืน การดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ ตลอดจนประเด็นอุบัติใหม่ต่าง ๆ อาทิ จริยธรรม AI (AI ethics)

5.4 หลายประเด็นใน IPEF เป็นงานที่กระจายอยู่หลายหน่วยงาน โดยยังไม่มีกรอบการดำเนินงานนโยบายหรือการขับเคลื่อน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสะอาด ซึ่งเป็นความท้าทายใหญ่ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยทั้งด้านการค้าและการลงทุน โดยไทยตั้งเป้า carbon neutrality และ net zero ใน พ.ศ. 2593 และ 2608 ตามลำดับ ซึ่งช้ากว่าประเทศอาเซียนส่วนใหญ่ โดยที่ไทยไม่สามารถแข่งขันในตลาดแล้วด้วยค่าจ้างแรงงานสูง จึงต้องเร่งความสามารถในการแข่งขันในตลาดพรีเมียมของโลก ซึ่งตลาดพรีเมียมดังกล่าวคาดหวังสินค้าที่มี carbon footprint ต่ำหรือเป็นศูนย์โดยเร็ว และภาคเอกชนได้เรียกร้องมาโดยตลอดว่าไม่สามารถรอตามเป้าหมายของไทยข้างต้นได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยจึงน่าจะพิจารณาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จาก IPEF เพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสะอาด ซึ่งจะช่วยให้สินค้าไทยเข้าถึงตลาดพรีเมียมของโลก และไทยยังคงเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนที่มีคุณภาพ ผ่านการริเริ่มโครงการทวิภาคีกับภาคี IPEF อื่น ดังที่

สิงคโปร์และเวียดนามได้ริเริ่มโครงการเส้นทางเดินเรือสีเขียว และพลังงานสะอาดในข้อ 4.2 และผ่านการเข้าร่วมโครงการความร่วมมือ (CWP) ต่าง ๆ ในเสา 3 ซึ่งขณะนี้ไทยเข้าร่วมเพียง 3 จาก 10 โครงการเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ไทยควรจะต้องดำเนินการเชิงรุกเพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากกรอบความร่วมมือในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไทยเพื่อให้เติบโตอย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และโปร่งใส อย่างแท้จริง

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ
(International Studies Center - ISC)
isc.mfa.go.th | isc@mfa.go.th